

Bib-Hist

Medlemsblad for
Dansk Bibliotekshistorisk Selskab

5. årgang
2007

Nummer 15

Nu har vi altså jul igen...

Nu har vi altså jul igen, det lar sig ikke skjule
og vi er vældig med på den, vi snakker kun om jule.
Om julesne og julegran og julelys og gaver
og julefest og julemad og julestads vi laver.
Ja, hvor man end sig vender hen, så er det jul og jul igen
og jul og jul og jul og jul og jul og jul igen.

Med første vers af Holger Buchhaves julesang, som han skrev i 1956, ønsker redaktionen af Bib-Hist alle læsere og Dansk Bibliotekshistorisk Selskabs medlemmer en rigtig glædelig jul og et godt nytår.

Bib-Hist i dette nummer

Med dette nummer af Bib-Hist gives en kort præsentation af Bibliotekshistorie og indholdet i det netop udsendte nummer 8.

Derefter følger 2 artikler, der meget omhandler fortiden: Kirsten From Christensen har sendt en artikel om optagelsesprøven til Danmarks Biblioteksskole, 18. maj 1956. En personlig beretning, som mange af den tids bibliotekarelever kan nikke genkendende til.

I 2006 kunne Nakskov Bibliotek fejre sit 130 års jubilæum. Normalt ikke et tal, man jubilæumsmarkerer, men Nakskov Biblioteks organisation blev væsentligt ændret fra 2007 i forbindelse med kommunalreformen, og derfor valgte man at markere de 130 år. Bib-Hist bringer her den tale, som blev holdt i den anledning.

Endelig bringer vi et kort referat af et meget interessant medlemsmøde i Luffotosamlingen på Det Kongelige Bibliotek 4. oktober 2007.

God fornøjelse med den videre læsning.

Bibliotekshistorie nr. 8 er netop udkommet

Bibliotekshistorie er Dansk Bibliotekshistorisk Selskabs publikationsserie, hvor nyere forskning om bibliotekshistorie offentliggøres. Artiklerne er ikke tidligere publiceret og er for de flestes vedkommende udarbejdet med henblik på offentliggørelse i Bibliotekshistorie.

Produktionstiden for et nummer af Bibliotekshistorie er derfor meget afhængig af at forfatterne har den fornødne tid til at få materialet gennemarbejdet og gøre materialet færdigt. Endelig er der en redigeringsfase, korrekturlæsninger og trykning af publikationen.

Med de vilkår betegnes Bibliotekshistorie som et uregelmæssigt tidsskrift i den danske nationalbibliografi. Redaktionen stiler dog efter at der udkommer et nummer ca. hvert andet år.

Netop nu er nr. 8 blevet udsendt, og igen med et spændende indhold om forskellige emner:

Torsten Schlichtkrull skriver om Det Classenske Bibliotek, samlingens udvikling og videre skæbne: om generalmajor Johan Frederik Classen (1725-1792) der gennem sit virksomme liv som forretningsmand med handel og fabrikation (jern og kanoner) opbyggede en samling af naturvidenskabelige bøger og dokumenter – og hans bror Peder Hersleb Classen (1738-1825) der efterfølgende sørgede for at materialerne blev opbevaret som en samling i biblioteksbygningen i Amaliegade.

Laura Skouvig om Bureaukratiseringen af bibliotekssagen – om hvordan statens tilskud til bibliotekerne blev brugt til at etablere normer. Om skriftlighed og dokumentation – som alt sammen blev anvendt til at fremme bibliotekssagens nytte. Af abstraktet fremgår det bl.a. at med bureaukratiseringen kunne komiteen og Steenberg sikre, at bibliotekssagen blev effektivt og nyttigt virkende for biblioteksvæsenet.

Martin Dyrbye om Bøger til søs – supplerende oplysninger om historien bag oprettelsen af Søfartens Bibliotek.

Steffen Høgh om Modstandsorganisationen Ringens oprindelse – om Jørgen Banke og Christmas Møller og forberedelsen af Dansk Studiering – oprettet i 1941.

Flemming Ettrups interview med Preben Kirkegaard, rektor for Danmarks Biblioteksskole 1956-1983. Interviewet er taget i 1998 og det er således en fhv. embedsmand, der udtaler sig – nok frigjort fra et aktivt arbejdsliv, men dog fortsat med både vid og bid – og en skarp diplomatisk sans. Endelig indeholder Bibliotekshistorie beretninger fra Selskabets styrelse 2004-2006, samt vedtægter for Selskabets publikationsstøtte.

Optagelsesprøven til Danmarks Biblioteksskole
Den attende maj 1956: hvad der skete før, på selve dagen og efter...

Med baggrund i egne breve skrev Kirsten From Christensen i 2006 en lille artikel om sin elevtid på Kolding Centralbibliotek og om optagelsesprøven til Danmarks Biblioteksskole, 1956. Bib-Hist har modtaget artiklen, som her bringes i en let sproglig redigeret form:

Det er ikke således, at jeg husker dagen, som var det i går, men i det væsentlige står den stærkt i min hukommelse. Det var nemlig den dag, jeg var til optagelsesprøve til Danmarks Biblioteksskole. Prøverne skulle vise, hvor meget bibliotekareleverne kunne rumme af paratviden, og hvorledes de kunne anvende stofmængden i et udlån og på en læsesal.

I den skriftlige prøve i decimalsystemet og katalogisering var eleven på hjemmebane, thi det havde man gennem tre år arbejdet med i praksis, men den mundtlige "overhøring" som fulgte efter, var frygtet af alle elever, fordi de kunne blive prøvet i hvad som helst inden for litteratur- og kulturhistorie, verdenshistorie og bøger om mange geografiske og naturhistoriske emner. Teknik var dog mere usandsynlig!

Til skønlitteraturen skulle der opgives 10 danske værker og 5 udenlandske - det var heldigvis afgrænset. Der skulle eksamineres i håndbogskundskab, og man burde kende de danske folkebibliotekers historie - samt noget om økonomi.

Jeg havde været elev på Kolding Centralbibliotek i tre år, og i den periode var vi tre elever på forskellige trin. Alle bibliotekarer havde til opgave at undervise os hver tirsdag formiddag i vinterhalvåret. Hver havde sit speciale, og det klarede de flot. De gav os opgaver i ca. 50 fagbøger om ugen. Bøgerne gennemgik vi i fritiden på læsesalen. Derudover havde vi 7 timers lønnet arbejde hver dag. Lønnen var det første år 112 kr. pr. måned og året efter 150 kr. om måneden.

Arbejdet bestod i skranke-, læsesals- og udlånsvagter, kontorarbejde og katalogisering, udlån på hospitaler og alderdomshjem, oplandsarbejde og meget andet.

Alt sammen meget spændende.

Bibliotekets personale bestod i 1953-56 af overbibliotekar Ida Bachmann, Cecilie Timmermann, Bodil Hornbek Thomsen, Emil Bendtsen, A. Frøkjær Larsen, Signe Berkild og børnebibliotekarerne Helga Bonnis og Karin Hansen. Dertil kom en skolebibliotekar, 1-2 kontorassistenter, en kontorelev, en biblioteksmedhjælper og endelig en vagtmester (der fik hovedrollen som låneren i filmen "Åbne reoler" fra 1955).

Der var rigeligt med opgaver for alle, og bibliotekareleverne var ikke blot en arbejdsreserve - nej, man regnede i høj grad med dem som vigtige medarbejdere. Hver 1. august kom en ny bibliotekarelev. Det var svært at komme gennem det første nåleøje. Ida Bachmann krævede decimalklasser systemet lært i hovedtræk og

obligatorisk læsning af Frisch: Europas Kulturhistorie i løbet af prøvetiden på 3 måneder.

For øvrigt var der altid grundig hylderevision og hovedrengøring den første uge i august, og på den måde lærte eleven både personale og bogbestand at kende på en hyggelig måde. I samme periode blev der afholdt kurser for sognebibliotekarer i en sal på vort rummelige bibliotek, og disse kurser blev ledet af Bibliotekstilsynets inspektører Erik Allerslev Jensen og Mogens Iversen, men nogle af Koldings bibliotekarer havde også fornøjelsen af at være gæsteundervisere, og bibliotekareleverne var velkomne til at deltage i Ida Bachmanns timer i bogvalg og vurdering. Efter dette kursus var der selskabeligt samvær for kursister, lærere og Koldings personale.

Når en elev havde gennemgået boglige og praktiske discipliner gennem de tre år, blev hun meldt til optagelsesprøve en dag i foråret og skulle eksamineres af ovennævnte inspektører.

Alle på biblioteket imødeså den prøve med spænding og bæven. Stemningen blev gejlet op, og den stakkels elev blev virkelig nervøs. Foruden intens læsning hver dag og aften skulle jeg, som de foregående elever, skrive et foredrag (en slags hovedopgave) som blev holdt for alle bibliotekarerne en dag i februar.

Jeg havde valgt at skrive om de gamle folkebøger. Det var nok ikke et emne, de andre vidste så meget om. Jeg fik lov til at få en uges læseferie, som ellers ikke var sædvane!

Optagelsesprøven var så den 18. maj - for 50 år siden. Jeg mødte tidligt. Fik at vide, at den anden elev fra Vestjylland måtte melde afbud - vistnok sammenbrud. I et lokale sad jeg så på afmålt tid for at løse de skriftlige opgaver. Det føltes ikke så slemt.

Så var der formiddagskaffe med boller.

Demæst mundtlig eksamination på Ida Bachmanns kontor. Hele personalet havde lov til at overvære prøven. Alt var så "hyggeligt". Jeg kendte jo både Allerslev og Iversen, men de kunne være skrappe!

Først skulle jeg gennemgå en række bøger inden for jysk topografi. Det var let.

Så kom der emner som sociale tidsskrifter og sammenligning af russiske litteraturhistorier. Litteraturhistoriske redegørelser for Dante og indholdet af "Den guddommelige komedie" samt noget om Boccaccios Dekameron - også deres årstal. Det var svært. Den skønlitterære opgave var gennemgang af Pär Lagerkvist: Barabbas. Håndbogsspørgsmålene var ikke så svære, bl.a. noget om Brasilien, og bibliotekshistorien, og organisationen var heller ikke det værste.

Den mundtlige del varede vel 3 kvarter til en time - og jeg bestod.

De næste dage var jeg fuldstændig tom i hovedet, men det var idel lykke. Nu kunne året på Biblioteksskolen kun blive en leg. Der gik mange spændende rygter om livet og festerne i Odensegade 14. Gynther Hansen har givet en levende beskrivelse deraf i en af sine erindringsbøger.

Alle kolleger fra dengang vil sikkert nikke genkendende til spændingen omkring den forkætrede optagelsesprøve. Der var ingen stofbegrænsning i pensum. Ingen forberedelse af et udtrukket emne før eksaminationen. Det hele lå hulter til bulter i hjernen.

Nakskov Biblioteks historie 1876 - 2006
Af bibliotekar Hanne Holm, Nakskov

Inden kommunalreformen trådte i kraft 1. januar 2007 markerede Nakskov sit 130 års jubilæum, 12. december. Ved denne lejlighed talte bibliotekar Hanne Holm om Bibliotekets historie, og talen bringes her, med forfatterens tilladelse.

De ældste folkelige bogsamlinger i Danmark opstod i slutningen af det 18. årh. og var udtryk for en slags kulturel filantropi. De blev som oftest oprettet af præster og lærere og var udelukkende bestemt for den fattige, uoplyste almuebefolkning. Disse almuebiblioteker, der i regelen var små og primitive, dukkede op både på landet og i byerne, og selvom mange af dem hurtigt sygnede hen, holdt formen sig dog til hen mod slutningen af det 19. årh. Det allerførste af denne type bibliotek blev for øvrigt dannet i Østofte i 1772, og Maribo Bogsamling, et Borger - og bybibliotek, blev dannet i 1796.

Nakskov Bibliotek er grundlagt noget senere, og på en noget anderledes måde.

Den 15. november 1876 indbød 6 arbejdsmænd fra Nakskov til et møde på Hotel Harmonien for at oprette "ARBEJDERFORENINGEN I NAKSKOV" og på den stiftende generalforsamling 12. december 1876 - altså for 130 år siden - vedtog man lovene for foreningen.

Formålet var "at fremme arbejdernes ve og vel både i åndelig og materiel henseende" - samt at arbejde for at skaffe et lokale, hvor medlemmerne kunne komme og læse de blade, tidsskrifter og bøger, som foreningen anskaffede. Samtidig skulle man arbejde for at anskaffe en bogsamling til udlån blandt medlemmerne, samt at afholde foredrag og oplæsninger. Arbejderforeningen havde faktisk også et andet formål, idet den også skulle hjælpe medlemmerne i tilfælde af sygdom. Denne del af foreningens formål faldt dog bort allerede i 1902.

Medlemsbidraget skulle andrage 10 øre om ugen om sommeren og 5 øre om vinteren, og alle med fast bopæl i Nakskov og om hvem der intet ufordelagtigt er bekendt, kunne optages som medlemmer. Bestyrelsen arbejdede ulønnet som bibliotekarer, åbningstiden var 1 time ugentlig - mod nu 46 timer ugentlig. Den eneste lønnede medarbejder var et bud, der skulle inddrive ikke betalte medlemsbidrag.

De første lokaler fandt man i en stue i Kattesundet, og man bevilligede sig 30 kr. til indkøb af de første bøger til samlingen.

Økonomien var hele tiden meget anstrengt. I 1880 var der 125 medlemmer, og da foreningen stort set ikke fik tilskud, var det meget beskedne beløb, der blev brugt til bogindkøb. Nogle år ingenting, andre år mellem 15 og 20 kr. Nu køber vi for 1½ mill.

I 1904 bevilligede Byrådet 50 kr. til indkøb af god litteratur, og samme år flyttede man bogsamlingen til en lille sal i den nybyggede Folkelige Forsamlingsbygning i Vejlegade. Men også her blev pladsen hurtigt for trang. I 1921 flyttede biblioteket, som nu blev drevet som en selvejende institution efter den første danske bibliotekslov fra 1920, til lokaler på Nørre Vold nr. 32. Samtidig ændredes navnet på foreningen til Nakskov Folkebogsamling, og allerede i 1924 flyttede man til kælderens under den kommunale forsørgelses- og arbejdsanstalt, også kaldet Fattiggården i Klostergade 22. Samtidig ansatte man en faguddannet bibliotekar. I dag har vi 22 årsværk.

Bogbestanden stiger og stiger, der ydes statstilskud, sogne- og amtstilskud samt tilskud fra diverse foreninger, men pladsforholdene er helt katastrofale.

På generalforsamlingen i Nakskov Folkebogsamling i 1935 siger formanden, redaktionssekretær Grove: "Vi står nu for at skulle skaffe plads til nye bogreoler, men det lader sig vist ikke gøre. Gid en løsning må kunne findes - og findes hurtigt!!" Og den kommer: I 1939 rev man fattiggården ned og opførte et af Danmarks første biblioteker, bygget netop til formålet, tegnet af arkitekt Ejnar Ørnsholt, den senere så kendte byarkitekt.

Indvielsen den 12. november 1940 var en festlig begivenhed, direkte transmitteret i Statsradiofonien. Formanden, Hr. Grove, udtalte, at her havde man plads i 25 år, hvilket kom til at passe så nogenlunde.

Tilstrømningen til det nye, flotte bibliotek var overvældende, og i det følgende år blev der sat danmarksrekord i udlånsstigning, en stigning på 120 %!

I 1945 nedlagde man biblioteksforeningen og kommunen overtog driften af Nakskov Bibliotek.

I 1947 blev Nakskov Bibliotek centralbibliotek for det meste af Lolland og der blev etableret en bogbusordning sammen med Centralbiblioteket i Nykøbing Falster.

I 1952 oprettedes landets første arbejdspladsbibliotek på Nakskov Skibsværft.

I 1968 startede man som et af de første provinsbiblioteker udlån af grammofonplader. Det skete bestemt ikke uden sværds slag og debat - for var det virkelig nødvendigt? Musikafdelingen blev nedlagt igen i begyndelsen af 1980'erne på baggrund af endnu en diskussion.

Formandens udtalelser fra 1940 om de 25 år, blev alvor i 60'erne. Jeg var selv blevet ansat som elev her i Nakskov i 1966, og kan huske, hvordan vi havde fjernmagasiner i Tilegade og i Forsamlingsbygningen, vi måtte placere bøger ovenpå de i forvejen meget høje reoler, og anskaffe skamler, så man kunne nå derop.

I 1972, samtidig med at vi i forbindelse med kommunalreformen indgik betjeningsoverenskomst om samarbejde med omegnskommunerne, udarbejdede vi

de første behovsplaner for et nyt bibliotek, principbeslutningen blev taget i 1975 og i 1978 begyndte opførelsen af biblioteket her i tilknytning til Uddannelsescentret.

Ved indvielsen i februar 1981 udtalte kulturudvalgets formand N.E. Bertelsen, at her i hele byens dagligstue, ville man have plads i 50 år. Og nu 25 år efter indvielsen - og selvom her er afstået hjørner til Falsterskolen og Dagplejecentret - kan vi se, at han fik ret. Biblioteksudviklingen er gået meget stærkt i de senere år, ikke mindst takket være den informationsteknologiske udvikling.

Vi indførte EDB i 1996, og formandens spådom vil også gå i opfyldelse i den forstand, at bøgerne i højere og højere grad erstattes af elektronisk baseret materiale med ændrede indretningskrav til følge.

Jeg vil slutte min historiske gennemgang her i 2006, hvor vi med årets udgang lukker Nakskov Kommune og Nakskov Bibliotek for at indgå i Lolland Kommune som hovedbibliotek i LollandBibliotekerne.

Luffotosamlingen på Det Kongelige Bibliotek

4. oktober 2007 samledes ca. 25. deltagere til Selskabets medlemsmøde i Luffotosamlingen på Det Kongelige Bibliotek, hvor forskningsbibliotekar Henrik Dupont gav en inspirerende indsigt i samlingens historie og indhold, og hvordan både institutioner og privatpersoner kunne benytte samlingen.

Samlingen er en særlig afdeling under KB, og drives som en indtægtsdækket virksomhed med en omsætning på ca. 300.000 kr. årligt.

Det er en meget omfattende samling - en af verdens største.

Det Kongelige Bibliotek købte i 1989 Sylvest Jensens luftfoto arkiv, og samlingen er efterhånden udvidet, så den i dag rummer 5-7 mill. enheder, både positiver og negativer.

De første luftfotografier er taget fra ballon ca. 1780'erne. I Danmark begynder man at fotografere fra ballon i 1890, og fra fly i 1913. Og fra 1924 begynder private firmaer at fotografere fra fly, bl.a. Nordisk Foto.

Der er i det væsentlige 2 typer af luffotos: lodfoto og skråfoto.

Et lodfotografi er taget lodret og bruges især til at skabe overblik over et område, og til kortlægning.

Skråfotografi er fotos af bl.a. bygninger taget i forskellige vinkler. Billederne bruges bl.a. til illustrationer.

Der er ingen luftfotos over Danmark i perioden 1939-1945, men Danmark overflyves til stadighed, også i dag, for hele tiden at have opdaterede billeder af landskab, bygninger, og områder. Billederne på Google Earth er flyfotos.

Brugerne af Luftfotosamlingen er bl.a. regioner, kommuner og andre offentlige myndigheder. I 1980'erne fik samlingen en del forespørgsler på områder med forurenede grunde - til kortlægning af disse. Man kan også bruge samlingen til at dokumentere, hvor der tidligere har været benzinstandere.

Samlingen får også flere henvendelser om materiale til dokumentation af områder, i forbindelse med planer om naturgenopretning.

Endelig bruges samlingen af private, til at få kopi af den fædrene gård - eller andre bygninger.

Flere oplysninger om Luftfotosamlingen og hvordan man får kopier derfra kan ses på <http://www2.kb.dk/luftfoto//>

Få Bib-Hist tilsendt pr. mail

Flere abonnenter har spurgt, om de kan få Bib-Hist tilsendt pr. mail, fordi det derved er lettere at distribuere den rundt i en organisation.

Normalt vil Bib-Hist kunne findes på Selskabets hjemmeside:

www.bibliotekshistoriskselskab.dk men vil også kunne mailes til dem, der måtte ønske det. Mailadresse, hvortil Bib-Hist ønskes tilsendt, sendes til Bente Kaspersen: bentek@mknet.dk

--- o 0 o ---

ISSN 1603-1113

BIB-HIST er udgivet af Dansk Bibliotekshistorisk Selskab.

Dette nummer er redigeret af Bente Kaspersen (ansv.).

Afleveret til tryk, uge 50, 2007.

Abonnement opnås ved medlemskab af foreningen.

Indmeldelse sker til Johannes Balslev,

Gartnerparken 22, 4654 Fakse Ladeplads (E-mail: balslev@fakse-ldp.dk).

Medlemskab koster for institutioner: 300 kr., for personlige medlemmer: 150 kr.
(pensionister, studerende og ledige dog 100 kr.)

Selskabets hjemmeside: www.bibliotekshistoriskselskab.dk